

illae forte non habeas) de opusculis ejus excerptas dirigere beatitudini tuæ. Si autem jam eas habeas, nec inquisitioni tuæ satis faciebant, qui de his sentias. peto mihi rescribere non graveris; et quemadmodum ipse eadem prophetica oracula intelligas. Ego enim maxime illud de Hebdomadibus Danielis secundum tempus, quod jam transactum est, intelligendum puto: nam de Salvatoris adventu, qui expectatur in fine tempora dinumerare non audeo: nec aliquem prophetam de hac re numerum annorum existimo præfuisse; sed illud potius prævalere, quod ipse Dominus, ait: « Nemo potest cognoscere tempora, quæ Pater posuit in sua potestate¹. »

II. Quod enim in alio loco ait: « De die autem illa et » hora nemo scit², » sunt qui sic accipiunt, ut putent se posse computare tempora: diem vero tantummodo ipsum et horam neminem scire: ubi omitto dicere quemadmodum soleant Scripturæ diem vel horam etiam pro tempore ponere. Sed certe illud de ignorantia temporum apertissime dictum est. Nam cum hinc Dominus interrogatus esset a Discipulis suis; « Nemo, inquit, potest cognoscere tempora, quæ Pater posuit in sua potestate. » Non enim dixit, diem vel horam, sed « Tempora, » quæ in brevi spatio non solent dici, sicut dies vel hora maxime si græcum intueamur eloquium, ex qua lingua in nostram eundem librum, ubi hoc scriptum est scimus esse translatum: quamvis latine satis exprimi non potuerit. Ibi enim græce legitur χρόνοις ἢ καιροῖς. Nostri autem utrumque hoc verbum tempora appellant, sive χρόνοις vel καιροῖς, cum habeant hæc duo inter se non negligendam differentiam: καιροῖς quippe appellant Græci tempora quædam, non tamen quæ in spatiorum voluminibus transeunt, sed quæ in rebus ad aliquid opportunis,

¹ Act. 1, 7. — ² Matth. xxiv, 36.

sentiuntur: sicut messis, vindemia, calor, frigus, pax, bellum, et si qua similia: χρόνοις autem ipsa spatia temporum vocant.

III. Et hoc certe ipsi Apostoli non ita quæsierunt, quasi unum novissimum diem vel horam, id est exiguum diei partem scire voluissent; sed utrum jam esset opportunum tempus, quo regnum repræsentaretur Israël. Tunc audierunt: « Nemo potest cognoscere tempora, quæ Pater posuit in sua potestate, id est, χρόνοις ἢ καιροῖς: » quod si latine diceretur: « Tempora aut opportunitates, » nec sic quod dictum est, esset expressum; quia sive opportuna sive importuna sint tempora, καιροῖς dicuntur. Tempora ergo computare, hoc est, χρόνοις, ut sciamus quando sit finis hujus sæculi vel adventus Domini, nihil mihi aliud videtur, quam scire velle quod ipse ait scire neminem posse.

IV. Opportunitas vero illius temporis profecto non erit antequam prædicetur Evangelium in universo orbe in testimonium omnibus gentibus. Apertissima enim de hac re legitur sententia Salvatoris dicentis: « Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis¹. » Tunc veniet, » quid est, nisi ante non veniet? Quanto post ergo veniat, incertum nobis est, ante tamen non esse venturum dubitare utique non debemus. Si ergo susciperent hunc laborem servi Dei, ut peragrato orbe terrarum, quantum possent, colligerent, quid remanet gentium, ubi nondum est Evangelium prædicatum, hinc advertere utcumque possemus quantum hoc tempus longe sit a fine sæculi. Quod si propter quædam loca inaccessibleia et inhospita fieri posse non creditur, ut a servis Dei peragretur orbis, et quot quantæque sint ad-

¹ Matth. xxiv, 14.

huc gentes sine Christi Evangelio, fideliter renuntietur; multo minus existimo in Scripturis posse comprehendi, quanta usque ad finem futura sint tempora, quandoquidem in eis legimus: « Nemo potest cognoscere tempora, » quæ Pater posuit in sua potestate. » Unde si jam nobis certissime nuntiatum fuisset in omnibus gentibus Evangelium prædicari, nec sic possemus dicere quantum temporis remaneret usque ad finem; sed magis magisque jam propinquare merito diceremus. Nisi quis forte respondeat, tanta celeritate prædicato Evangelio Romanas gentes et plerasque barbaras occupatas, atque ita nonnullas non paulatim, sed subito ad fidem Christi fuisse conversas, ut non sit incredibile paucis annis, etsi non vitæ nostræ qui jam senimus, certe juvenum qui venturi sunt ad senectam, universas omnino residuas gentes Evangelio posse compleri. Sed si ita erit, facilius cum factum fuerit probari experiendo, quam legendo antequam fiat inveniri potest.

V. Hoc me compulit dicere cujusdam opinio, quem presbyter quoque Hieronymus temeritatis notat, quod ausus fuerit Danielis Hebdomadas de adventu Christi futuro, non de præterito exponere¹. Si quid autem pro meritis potioribus sanctæ humilitati cordis tui Dominus melius revelavit sive revelaverit, peto nobiscum communicare digneris, et hæc nostra rescripta sic accipere, tanquam hominis, qui mallet quidem eorum, quæ a me inquisisti, habere scientiam quam ignorantiam: sed quia id nondum potui, magis eligo cautam ignorantiam confiteri, quam falsam scientiam profiteri.

¹ In Dan. ix.

EPISTOLA CXCVIII¹.

Domino beatissimo et charitate sincerissima venerando fratri et coëpiscopo AUGUSTINO HESYCHIUS in Domino salutem.

Hesychius Augustino, significans consideratis divinis testimoniis de sæculi fine videri sibi, diem quidem et horam frustra inquire; attamen cognosci posse ex signis num jam instet tempus adventus Christi, quem ut cito venturum pie expectari docet.

I. « DESIDERANTI et expectanti mihi sanctus compresbyter noster Cornutus litteras pertulit quas misisti, quæ me lætificarunt, quia memoriam nostri bonam habere dignatus es, qui et mihi paucis, sermone proprio sanctæ mentis tuæ, de his quæ petieram in transitu significasti. Aliquantum autem de opusculis sancti compresbyteri Hieronymi adjunxisti, ut meam quæstionem lectione ejus operis de sanctis Scripturis explere possem. Et quia dignatus es id petere a nobis, ut quid senserimus de ipsis quæstionibus, per litteras tuæ sincerissimæ charitati insinuaremus; ad ea de quibus scripta legi, prout intellectus exiguus meæ mediocritatis sentire potuit, aut intelligere, infra scripsi. »

II. « Cum Dei omnipotentis conditoris totius creaturæ arbitrio et potestate cuncta gerantur, vel quæ facta sunt, vel quæ etiam futura sunt, sanctorum Prophetarum vocibus cognoscuntur, qui priusquam fierent ea quæ futura

¹ Alias LXXIX. quæ autem 198 erat, nunc 148. — Scripta paulo post superiorem

erant, voluntate divina hominibus sunt locuti. Unde satis admiratione plenum est, si ea Deus quæ prædici voluit, ad hominum sensus penitus non posse pervenire constituit, secundum hoc capitulum, quod Dominus beatis Apostolis locutus est, dicens: « Nemo potest cognoscere tempora, quæ Pater posuit in sua potestate¹. » Primum quia in antiquissimis libris Ecclesiarum non ita scriptum est: « Nemo potest, » sed scriptum est: « Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. » Quæ ratio sermonis sequenti verbo recte completur, cum dicit: « Sed eritis mihi testes in Jerusalem, et in Judæa et in Samaria, et usque ad ultimum terræ. » Non ergo Apostolos testes consummationis mundi, sed nominis et resurrectionis suæ voluit intelligi. »

III. « Nam de temporibus cognoscendis ipse Dominus monet: « Quisnam est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille servus, quem veniens Dominus ejus invenerit sic facientem². » Familia Christi verbo prædicationis pascitur, et fidelis famulus invenitur, qui in tempore expectantibus Dominum, necessariam escam credentibus præstat. Malus enim servus sic reprehenditur: « Quod si dixerit malus servus: Moram facit Dominus meus venire; veniet Dominus ejus in die qua nescit, et hora qua ignorat³, » et reliqua. Item arguit quare tempus non agnoscatur, dicendo: « Hypocritæ, faciem cœli nostis probare, tempus hoc quare non agnoscitis⁴? » Item Apostolus: « In novissimis diebus instabunt tempora periculosa⁵, » et reliqua. Item Apostolus: « De temporibus autem et momentis

¹ Act. 1, 7. — ² Luc. x 1, 42. — ³ Ibid. 45. — ⁴ Ibid. 56. — ⁵ 2 Tim. iii, 1, et 1 Thess. v, 1.

» non necesse habemus vobis scribere: vos enim ipsi diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint: Pax et securitas, tunc subitaneus illis apparebit interitus, quomodo dolores parturientis, et non effugient. » Item Apostolus: « Non retinetis memoria, quia cum essem apud vos, hæc dicebam vobis: Et nunc quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore. Nam mysterium iniquitatis jam operatur; » tantum qui tenet, modo teneat, donec de medio fiat: et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui¹. » Item Dominus in Evangelio increpat Judæos: « Et tu, si cognovisses tempus visitationis tuæ, forsitan permansisses: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis². » Et Dominus sic prædicat ad Judæos: « Pœnitentiam agite, completa sunt tempora, credite Evangelio³. » Et ad Judæos quidem recte completa dicebat, quia eorum tempora post ejus prædicationem et triginta et quinque, vel quadraginta annos finita sunt. Et in Daniele: « Quoadusque interfecta est bestia, et periit, et corpus ejus datum est ut comburatur, et reliquarum bestiarum regnum translatum est, et magnitudo vitæ data est eis usque ad tempus et tempus⁴, » quod græce dicitur, ἕως χρόνου καὶ καιροῦ. Et insequitur: « Et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniens. » Mysterium bestię e reliquarum bestiarum translatione intelligentibus Scripturam manifestum est. »

IV. « Adventus Domini diligendus est et expectandus. Est enim magna beatitudo diligentibus ejus adventum, sicut testimonium perhibet beatus apostolus Paulus: « De cætero, inquit, reposita est mihi corona justitiæ, quam

¹ 2 Thess. ii, 5. — ² Luc. xix, 42. — ³ Marc. i, 15. — ⁴ Dan. vii, 11.

» reddet mihi Dominus justus iudex in illa die : non au-
 » tem mihi solum , sed et iis qui diligunt adventum Do-
 » mini¹. » Et Dominus in Evangelio : « Tunc Justi ful-
 » gebunt sicut sol in regno Patris sui². » Item Propheeta :
 « Ecce enim tenebræ et caligo operient terram super gen-
 » tes ; in te vero apparebit Dominus , et majestas ejus in
 » te videbitur³. » Item Propheeta : « Qui vero expectant
 » Dominum , exultabunt cum virtute ; producent pennas
 » sicut aquilæ , current et non laborabunt , ambulabunt
 » et non esurient⁴. » Et plurima talia , quæ ad beatitu-
 » dinem eorum pertinere , qui diligunt adventum Domini ,
 » inveniuntur. »

V. « Quod autem nemo possit mensuras temporum
 colligere , manifestum est. Evangelium quidem dicit :
 « De die illa et hora nemo scit⁵ : » ego autem pro possibili-
 » tate intellectus mei dico , neque diem , neque mensem ,
 » neque annum adventus ipsius sciri posse : sed signa quæ
 » sunt adventus videndo et credendo , et expectare me con-
 » venit , et credentibus escam hanc retribuere , ut expec-
 » tantes diligant adventum ejus , qui dixit : « Hæc omnia
 » cum videritis , scitote quoniam prope est in januis⁶. »
 » Signa ergo evangelica et prophetica , quæ in nobis com-
 » pleta sunt , adventum Domini manifestant. Nam frustra
 » aut qui quærunt , aut qui calumniantur , dies et annos in
 » computo comprehendere quærunt , cum scriptum sit :
 » « Quia nisi abbreviati fuissent dies illi , non fieret salva
 » omnis caro : sed propter electos breviabuntur dies
 » illi⁷. » Certum est tempus carere computo , quod bre-
 » viandum est a Domino , qui tempora constituit. Appro-
 » pinquasse autem adventum ejus , cujus signa adventus
 » aliqua videmus ex iis , quæ facta sunt , esse completa , et

¹ 2 Tim. iv, 8. — ² Matth. xiii, 3. — ³ Isai. lx, 2. — ⁴ Id. xl, 31. —
⁵ Matth. xxiv, 36. — ⁶ Ibid. 33. — ⁷ Ibid. 22.

iterum dicit : « His autem fieri incipientibus , respirabi-
 » tis , et levabitis capita vestra , quoniam appropinqua-
 » bit redemptio vestra¹. » Quæ autem signa dixit vi-
 » denda , manifestum est in Evangelio sancti Lucæ , « Et
 » Jerusalem calcabitur a gentibus , donec impleantur
 » tempora gentium² , » hoc factum est , et fieri nulli du-
 » bium est. Et insequitur : « Et erunt signa in sole et luna et
 » in stellis , et in terra pressura gentium³ : » ea quæ pa-
 » timur confiteri et pœna compellit , si forte non curet vo-
 » luntas. Nam in uno tempore et signa in cœlo (8) et pres-
 » suram gentium in terris ab hominibus videri et sustineri
 » manifestum est. Et insequitur : « Arescentibus hominibus
 » præ timore , et expectatione quæ supervenient universo
 » orbi. » et omnia signa , quæ superius Evangelium le-
 » gentibus manifestat , ex maxima parte completa sunt. »

VI. « Quod autem dictum est : « Et prædicabitur hoc
 » Evangelium in universo mundo , et tunc veniet finis⁴ : »
 » Primum quod ipsius Domini repromissio talis fuit , ut
 » ipsi Apostoli ejus nominis et resurrectionis testes fierent
 » in Jerusalem , et in Judæa , et in Samaria , et usque ad
 » extremum terræ⁵ , et Apostolus hac auctoritate docet ; »
 » « Sed dico : Numquid non audierunt ? In omnem terram
 » exivit sonus eorum , et in fines orbis terræ verba co-
 » rum⁶. » Item , « Propter spem quæ reposita est vobis ,
 » quam ante audistis in verbo veritatis Evangelii , quod
 » advenit in vos , sicut et in omni mundo est fructificans
 » et crescens⁷. » Sed ab Apostolis nuntiata fides in gen-
 » tibus , habuit multos persecutores , ut retenta tardius
 » invalesceret , ut illud impleretur : « Ante hæc omnia pri-
 » mum in vos manus immittent suas , et persequentur , et
 » tradent vos in synagogas et in custodias , ducentes ad

¹ Luc. xxi, 28. — ² Ibid. 24. — ³ Ibid. 25. — ⁴ Matth. xxiv, 14 , et
 Marc. xiii, 10. — ⁵ Rom. x, 18. — ⁶ Psal. xviii, 5. — ⁷ Coloss. I, 5.

» reges et ad præsidēs, propter nomen meum¹ : » ut illud impleretur quod scriptum erat : « Et velociter reædificaberis a quibus destructa es. » Nam ex quo clementissimi Imperatores christiani Dei voluntate esse cœperunt; quanquam paulatim fides causa persecutionis crescebat in sæculo, factis regibus christianis ubique in parvo tempore Christi Evangelium penetravit.

VII. « Expositio sane beati Danielis de hebdomadibus quam vir sanctus compresbyter noster Hieronymus exposuit, qualiter doctores ecclesiarum credidissent, lectorem suspendit. Nam si ipse doctissimus vir compresbyter noster ait, periculosum esse de magistrorum ecclesiarum judicare sententiis, et alterum præferre alteri: quanto magis hoc lector facere non potest, quod magister facere dubitavit? Nos autem credimus quod Dominus ait, « Quia » cœlum et terra transient, iota autem unum vel unus » apex non transiet a Lege, donec omnia fiant². » Quomodo ergo mysterium hebdomadarum sit impletum usque ad nativitatem et passionem Christi, admiror; cum illud in dimidio hebdomadæ Propheta locutus est, dicendo, « In dimidio hebdomadæ tolletur sacrificium » meum, et supplicatio, desolationum interitus, et ad sacrificium abominatio, » Hæc ergo abominatio si jam completa fuerat, quomodo Dominus monet et dicit, « Cum videritis abominationem desolationis, quod dictum est per Danielem prophetam stantem in loco sancto, » qui legit intelligat³. » Ego autem ne petitionis beatitudinis tuæ contemptor essem, hæc quemadmodum sensi, scripsi ad tuam charitatem. Plenius autem dignare nos verbo gratiæ tuæ rescribendo instruere et lætificare. »

¹ Luc. XXI, 12. — ² Matth. V, 18. — ³ Matth. XXIV, 15, et Dan. IX, 27.

EPISTOLA CXCIX¹.

DE FINE SÆCULI (9).

Domino beatissimo et venerabiliter suscipiendo fratri et cœpiscopo HESYCHIO, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Hesychio commonstrans quomodo sint intelligenda Scripturæ loca, quæ varie loquuntur de fine sæculi, quodque præstat non inquirere tempus adventus Christi, sed hoc agere ut unusquisque ad excipiendum illum sit paratus.

I. ACCEPI litteras venerationis tuæ, quibus valde salubriter exhortaris, ut Salvatoris nostri diligatur et desideretur adventus. Facis hoc ut servus bonus ejusdem patrisfamilias, avidus lucrorum Domini tui, et volens habere plurimos socios dilectionis, qua ipse præcipue et perseveranter accenderis. Intuentes igitur quod commemorasti de Apostolo, quia Dominum dixit redditurum coronam justitiæ, non tantum sibi, sed et omnibus qui diligunt manifestationem ejus, ita recte vivimus², et in hoc sæculo tanquam peregrini agimus, cum se in hac dilectione cor nostrum proficienter extendit, sive citius, sive tardius veniat quam putatur, cujus manifestatio fidei charitate diligitur, et pio desideratur affectu. Servus quippe ille qui dicit, « Moram facit Dominus meus³ : » et percussit conservos suos, manducat et bibit cum

¹ Alias LXXX. quæ autem 199 erat, nunc 262. — Scripta post superiorem anno 419. — ² 2 Tim. IV, 8. — ³ Luc. XII, 45.